

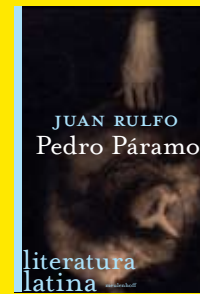
In één adem uit

De invloed van romans op poëzie

maandag 14 juni, 20.00 uur ▶ kleine zaal

Kamran Mir Hazar uit Afghanistan en Carlos López Degregori uit Peru spreken over hun favoriete roman *Pedro Páramo* van de Mexicaanse schrijver Juan Rulfo. Heeft deze lyrische roman invloed gehad op hun werk? De dichters lezen een fragment uit de roman en een eigen gedicht dat ze zonder deze roman niet hadden kunnen schrijven.

Ursula Andkjær Olsen (Denemarken) en Christian Hawkey (Verenigde Staten) kozen *Molloy/Malone sterft/Naamloos* van Samuel Beckett. Beide dichters vertellen over hun fascinatie voor deze trilogie, ze lezen een fragment uit *Naamloos* en een eigen gedicht dat aansluit bij Becketts romans. Acteur Hugo Koolschijn leest een fragment uit *Molloy*. *Presentatie: Toef Jaeger*

Pedro Páramo vertelt het verhaal van de gelijknamige grootgrondbezitter en dorpstiran van Comala, een hoop stenen in de woestijn onder de brandende zon. Pedro Páramo heeft orde gebracht in zijn dorp, maar de rust die er eerst is kerkhofrust. De doden praten door in hun graven en vertellen, fluisterend en zuchtend, over zijn wandaden. Met een geraffineerde verteltechniek schildert Rulfo het beeld van de klassieke potentiaat die zijn hele leven zijn dorp heeft geterroriseerd uit woede om het verlies van zijn grote jeugdliefde.

In dezelfde periode dat Samuel Beckett *Wachten op Godot* schreef, schreef hij ook de tragikomische romantrilogie *Molloy/Malone sterft/Naamloos*. De romans in de trilogie worden steeds minder samenhangend en waren volgens Beckett zelf sterk verbonden met zijn eigen gevoelens van verval, vervreemding en isolement. *Molloy* volgt de kreupeling Molloy op zijn zwerftochten en later de detective Moran die de opdracht krijgt Molloy te vinden; in *Malone sterft* lezen we het verslag van een man op zijn sterfbed; en in *Naamloos* heeft de verteller zelfs geen naam meer en nauwelijks een lichaam.

De roman en het vers

Door Janita Monna

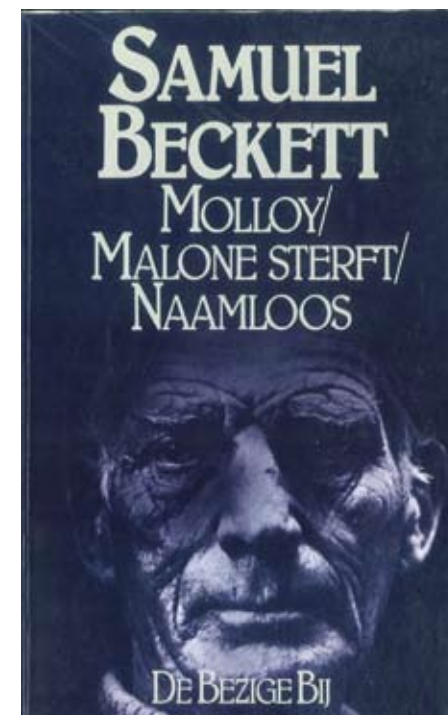
Onlangs werd in het weekblad *De Groene Amsterdammer* een lijst gepubliceerd van de eenentwintig belangrijkste romans van de pas begonnen 21^e eeuw. Op die lijst prijken boeken van Philip Roth, Arnon Grunberg, Sandro Veronesi, Dave Eggers en Marlene van Niekerk, schrijvers die volgens de literaire critici, schrijvers en uitgevers voorlopig het gezicht van de 21^e-eeuwse literatuur bepalen. Zouden er onder deze romans boeken zijn die straks in andere literaire genres hun sporen nalaten? Of misschien al nagelaten hebben?

De vraag of romans, en dan vooral klassieke, invloed hebben gehad op poëzie staat centraal tijdens het festivalprogramma op maandagavond. Dat klinkt als een heldere vraag, toch is de verhouding tussen beide genres complexer dan op het eerste gezicht lijkt. Zo schreef de Zuid-Afrikaanse schrijver J.M. Coetzee een intrigerende roman over falend dichterschap: 'Op andere dagen, slechte dagen, vraagt hij zich af of aan gevoelens zo eentonig als de zijne ooit grote poëzie zal ontspruiten. Zijn innerlijke muzikale drang, die vroeger zo sterk was, is al verflauwd. Is hij nu zijn dichterlijke drang aan het verliezen? Zal hij van poëzie naar proza worden gedreven? Komt het daar in het geheim op neer: dat proza tweede keus is, het toevluchtsoord voor mislukte creatieve geesten?' Dat zijn de vragen die de hoofdpersoon uit *Portret van een jongeman* kwellen.

Wie 'roman' opzoekt in de Dikke van Dale vindt als eerste betekenis: 'Episch gedicht uit de middeleeuwen, waarin de avonturen van ridders worden verhaald'. In veel van deze ridderromans, verhalen op rijm, was een hoofdrol weggelegd voor Karel de Grote. Bekend – al zijn er maar enkele fragmenten van overgeleverd – is nog altijd *Het Roelandlied*, een bewerking van het Franse *Chanson de Roland*. Met de briefroman *Pamela, or virtue rewarded* van Samuel Richardson werd in de achttiende eeuw de basis gelegd voor wat heden ten dage als roman wordt gezien. Deze succesvolle vorm kreeg in Nederland navolging in *Sara Burgerhart* van Elisabeth Wolff en Aagje Deken.

Als een eeuw later in Engeland de als feuilleton geschreven romans van Charles Dickens verschijnen, in Rusland *Misdaad en straf* van Dostojewski en *Anna Karenina* van Tolstoj en in Frankrijk de boeken van schrijvers als Stendhal en Balzac, komt de roman tot volle bloei. Er is aandacht voor ontwikkeling van de karakters en de opbouw en spanning van het verhaal, en ook humor ontbreekt niet. Veel romans worden daarnaast gebruikt om sociale en maatschappelijke misstanden aan de kaak te stellen. Met Multatuli's *Max Havelaar* als belangrijkste en bekendste Nederlandse voorbeeld.

Lang mogen de wegen van de roman en het gedicht dan nog niet uiteen lopen, de beide genres lijken wel enigszins van elkaar vervreemd te zijn geraakt. Bleef voor de roman werkelijkheidsgetrouwheid nog altijd een belangrijk criterium, in poëzie werd steeds meer gestreefd naar een hoge mate van autonomie van het vers. Nieuwe kunstvormen als de fotografie met het stilstaande beeld en de film, met haar montage technieken hadden grote invloed op vernieuwende dichters als Paul van Ostaijen, zoals ook het improvisatiekarakter van de nieu-

Beelden uit de film Pedro Páramo

we muziek, de jazz, dat had. Dichters en beeldend kunstenaars trokken samen op in bewegingen als dada en Cobra/Vijftig. En ook de grote romans uit de negentiende en twintigste eeuw hebben hun sporen nagelaten in de poëzie, zoals belangrijke gedichten hun uitwerking hadden in de roman.

Poetry International vroeg alle dichters van het festival naar de roman die het meeste invloed op hun werk heeft gehad. Ook dat leverde een interessante lijst grote klassiekers op: Samuel Beckett, Lewis Carol's *Alice in Wonderland*, Gustave Flaubert met *Madame Bovary*, James Joyce, Franz Kafka, Virginia Woolf, Robert Musil. Opvallend genoeg werd de roman *Pedro Páramo* van de Mexicaanse auteur Juan Rulfo twee maal genoemd: door Kamran Mir Hazar uit Afghanistan en Carlos López Degregori uit Peru. Volgens López Degregori is *Pedro Páramo* behalve als roman, te lezen als een gedicht in proza, vanwege

het gefragmenteerde karakter van de tekst en de ontkenning van tijd. Het precieze taalgebruik, de ritmische structuren, de vermenging van reële en imaginaire werelden, en vooral ook de fantastische sfeer, versterken dat idee voor hem. Zijn fascinatie voor Rulfo heeft zeker doorgewerkt in zijn eigen gedichten.

En Degregori is daarin niet de enige. De scheidslijn tussen roman en gedicht mag in veel gevallen zonneklaar zijn, maar al te vaak worden uitstapjes over de soortgrens gemaakt. De moderne roman in verzen leent zich goed voor exploratie van persoonlijke en wereld-, dan wel vaderlandse geschiedenis. Derek Walcott verbindt in *Omeros* het koloniale verleden van de Cariben, via de klassieke Homerus, met het moderne alledaagse leven op de eilanden. En in *History the home movie* vertelt Craig Raine de geschiedenis van de afgelopen eeuw aan de hand van ervaringen van een Engelse en een Russische familie. Omgekeerd krijgt het prozagedicht in de Nederlandse poëzie een geheel nieuwe lading dankzij dichter Alfred Schaffer.

De jongste roman op het lijstje van Poetry's festivaldichters dateert uit 1997: *The God of Small Things* van de Indiaase Arundhati Roy; voor 21^e-eeuwse klassiekers is het misschien te vroeg om te bepalen wat hun invloed is, of zal zijn. Al zullen enkele van deze boeken indirect al wel hun sporen nagelaten hebben. Zoals de Deense dichter Ursula Andkjær Olsen, ook te gast in Rotterdam, het treffend zegt: 'Het gaat vaak achter mijn rug om. Toen ik werkte aan mijn boek *De schoonheid hangt aan de bomen*, dacht ik niet aan Beckett en het was zeker drie jaar geleden dat ik hem voor het laatst las. Maar er is, vooral in de toon van het boek, duidelijk invloed van Beckett. Een goed gekookte invloed, dus.'

Over de invloed van romans op poëzie en omgekeerd zal voorlopig het laatste woord nog niet gesproken zijn. ◀

Dit programma wordt financieel ondersteund door Hivos/NCDO

